

РОЛЬ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 1(17), с. 193–197

Розглядаються актуальні проблеми розвитку національної системи освіти в контексті євроінтеграційного курсу України, особливості сучасного стану освіти та її роль у формуванні майбутнього потенціалу держави. На прикладі Київського будівельного технікуму показано можливості подальшого розвитку однієї із освітніх структур.

Нинішній етап розвитку нашої держави пов'язаний з її інтеграційним курсом до євроатлантичного простору, а це вимагає утвердження в суспільстві відповідних економічних і суспільно-політичних засад розвитку [4, 301]. Останні десятиліття пройшли в Європі під знаком формування принципово нових, невідомих світовій історії політичних та економічних інститутів. Європейський досвід стає важливим інструментом переосмислення перспектив уніфікованого виробництва у сфері розвитку особистості і водночас є досвідом розбудови загальноєвропейської державності. Місце кожного масштабного цивілізаційного центру на світовій арені в різні епохи визначається різними чинниками. З одного боку, це об'єктивні матеріальні параметри, а з іншого — суб'єктивні: мотиваційні чинники, засоби виробництва, соціально-політична структура і система духовних цінностей [4, 300].

Глобалізація, зокрема її складова — розвиток ринкових відносин, які нині стають всеосяжними, зумовлює потребу в посиленні національної ідентичності. Інакше народ, нація, кожна особистість, що належить до її складу, втрачають самодостатність, послаблюється їхній вплив і зменшується внесок у загальносвітові процеси. Збереження і розвиток національної ідентичності, національний патріотизм є неодмінною умовою позитивного розвитку діалогу цивілізацій. Першорядну роль у цих процесах відіграє система освіти. За її допомогою людина прилучається до здобутків людства, що мають глобальне значення, досягає все краще зі скарбниці власного народу, зберігає власну національну

ідентичність, що є основною умовою духовного, економічного та фізичного виживання в умовах стрімких, часто суперечливих, а то й негативних планетарних процесів [8, 296].

Освіта — основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями. Питання сучасного розвитку освіти широко обговорюються не тільки фахівцями в галузі освітньої діяльності, а й політиками, представниками державних структур, громадськістю.

За останні десятиліття відбулися доктринно-глобалізаційні трансформації світової системи вищої освіти, що є безперечним визнанням її позитивної ролі в долі будь-якої держави, суспільства і кожної окремої особистості. Рівень сучасного розвитку системи вищої освіти спеціалісти вважають одним із надійних критеріїв у структурі інтегральної оцінки цивілізованості окремої країни, регіону чи континенту. Численні загальноновизнані та загальноприйняті аксіоми, що містяться в головних документах міжнародних і регіональних форумів, констатують, що суспільство все більше віддає перевагу знанням, що вища освіта — це джерело інтелектуальної незалеж-

ності, руху і прогресу знань з метою підготовки і формування відповідальних, елітних, освічених кваліфікованих спеціалістів, без яких не можливий ні економічний, ні соціальний, ні культурний, ні політичний прогрес жодної нації, розвиток суспільства. Розвиток вищої освіти належить до найважливіших національних пріоритетів, вища освіта як “стратегічний ресурс” у XXI ст. повинна бути невід’ємним компонентом глобального проекту постійної освіти для всіх, виступаючи її рушійною силою і особливим елементом; вища освіта має сприяти вирішенню найбільших проблем глобального, регіонального та місцевого масштабів [5, 236].

Національні системи вищої освіти не можуть продуктивно розвиватись поза межами глобальних процесів і тенденцій, за межами попиту світового ринку праці. Вищу освіту слід розглядати як суспільне надбання, а міжнародну співпрацю та взаємодію як основні шляхи її глобального розвитку [5, 238]. Рівень розвитку суспільства в межах тієї чи іншої держави визначається як основними типами господарства, так і встановленою ієрархією цінностей та інтересів, характеристиками населення, так званим людським капіталом. У сучасний період розвитку України для її економічного зростання певне значення має потенціал людського капіталу, втілений в освіті та виробничому навчанні. Одним із найважливіших видів інвестицій у людський капітал є витрати на освіту. Освітня політика в кожній цивілізованій країні має відповідні стратегічні національні пріоритети. Освіта є вагомим фактором соціально-економічного розвитку суспільства та особливо важливим інструментом формування національних держав, засобом забезпечення їх цілісності, міцності та стабільності [6, 205].

За останні десятиліття відбулися кардинальні зміни у системі вищої освіти України. Вони були зумовлені новими державними, соціально-економічними, політичними, суспільними, міжнародними пріоритетами держави. Вища освіта переорієнтована сьогодні на світові стандарти, підготовку спеціалістів поставлено на науково-економічну основу. Система вищої освіти, як і вся освітня система в цілому, стала більш динамічною, більш наближеною до реалій перехідного періоду. Концептуальні аспекти нових підходів до вищої освіти, проблеми найближчих і віддалених перспектив вітчизняної освіти викладені в багатьох наукових публікаціях, обговорювались на семінарах, з’їздах, конференціях, конгресах, колегіях Міністерства освіти і науки України [5, 239].

Поступова інтеграція у світовий освітньо-науковий простір не вимагає знищення кращих традицій вітчизняної системи освіти. Зараз відбувається реорганізація освітніх установ шляхом підвищення акредитаційного статусу, з’явилася велика частка недержавних вузів, створено філії столичних вищих навчальних закладів у регіонах України, що дає можливість задовольнити велику кількість бажаючих одержати освіту і знайти достойне місце на ринку праці.

Нині європейські організації формують перелік кваліфікацій для Єдиного європейського освітнього простору. Кожна країна створює національні переліки, сумісні із загальноєвропейськими. Для цього Міністерством освіти і науки України разом з Міністерством праці було проведено роботу щодо вдосконалення класифікатора професій, посад, кваліфікацій та їх узгодження з переліком програм підготовки в навчальних закладах України. Система кваліфікацій та посад обов’язково повинна надати випускнику кожного навчального закладу можливість реалізувати себе в суспільстві.

Вищі навчальні заклади I–II рівнів акредитації залишаються однією з важливих складових освітнянської галузі України. Це навчальні заклади із розвинутою матеріально-технічною базою, практичною спрямованістю навчального процесу, своєрідними педагогічними колективами і технологіями навчання. Багаторічною практикою підтверджено, що випускники технікумів і коледжів, які отримали освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста, успішно виконують обов’язки керівників середньої ланки управління виробництвом. Навіть в умовах економічного спаду ці навчальні заклади зуміли залишитись на рівні галузевих вимог [7].

Київський будівельний технікум — вищий навчальний заклад I рівня акредитації, який проводить освітню діяльність з надання вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем “молодший спеціаліст” за п’ятьма напрямками підготовки та дев’ятьма спеціальностями.

Технікум має відповідний рівень кадрового і матеріального забезпечення, заснований на державній формі власності і підпорядкований Українській державній будівельній корпорації, співпрацює з Холдинговою компанією “Київміськбуд” і входить на підставі рішення Міністерства освіти і науки України та укладених договорів до науково-методичних комплексів з навчальними закладами III–IV рівнів акредитації.

Уважно розглянувши Положення Міністерства освіти і науки України “Про відокремлені

структурні підрозділи вищих навчальних закладів”, колектив технікуму подав свої пропозиції щодо навчальних закладів, які мають багатопрофільні напрями підготовки. Відповідно до Концептуальних засад розвитку вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України, передбачається введення технікумів і коледжів до складу структурних підрозділів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, створення корпоративних університетів. Було б доцільним залишити багатопрофільні навчальні заклади самостійними, але в навчально-методичних комплексах з вузами III–IV рівнів акредитації відповідних освітніх напрямів.

Прикладом цього є навчально-методичний комплекс “Будівельник” при Київському національному університеті будівництва і архітектури, до якого згідно з рішенням Міністерства освіти і науки України увійшли на правах самостійності Київський будівельний технікум та 22 навчальні заклади з будівельними напрямами підготовки. Такі комплекси створені також з Київським національним економічним університетом, з Міжрегіональною Академією управління персоналом і є домовленість про створення комплексу з Національним аграрним університетом. Київський будівельний технікум уклав договір про співпрацю з Європейським університетом, що знаходиться в місті Прага. Випускники технікуму, отримавши візу на навчання, зараховуються на третій курс університету, де здобуватимуть вищу освіту за європейським зразком. Крім того, вони працевлаштовані на час навчання і забезпечені житлом.

Це сприяє модернізації існуючих закладів освіти, забезпечує безперервну ступеневу підготовку фахівців для галузей народного господарства відповідно до змін в соціально-економічному, суспільно-політичному, правовому і науково-технічному середовищі України через впровадження у практику навчально-виховного процесу інноваційних технологій, прогресивних світових концепцій розвитку, педагогічних і науково-методологічних досягнень. Завдяки відпрацьованим навчальним планам і програмам випускники технікуму зараховуються на третій курс університетів і продовжують навчання до рівня бакалавра та магістра. Аналіз показує, що 90 % наших випускників продовжують навчання у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації, що свідчить також про високий рівень підготовки молодших спеціалістів.

В умовах реформування системи підготовки фахівців у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації передбачається приведення назви навчальних закладів до передбаченого змісту освіти та виконання їх нинішніх завдань. У зв’язку з цим керівництво Української державної будівельної корпорації звернулося до Міністерства освіти і науки України з клопотанням щодо реорганізації технікумів у коледжі. Відповідно до вимог часу пропонується Київський будівельний технікум реорганізувати в Київський коледж будівництва, архітектури та дизайну, а потім — в Інститут будівельних технологій та дизайну.

Така реорганізація надасть можливість скоординувати навчальні плани підготовки фахівців і встановити проміжну ланку між технікумом (коледжем) та університетом. Крім того, співпрацюючи в подальшому з професійно-технічними закладами, а технікум вже співпрацює з ГПТУ-26, буде створено лінію градації освіти: “кваліфікований робітник — молодший спеціаліст — бакалавр (інженер)”. Така структура підготовки гармонійно поєднується з потребами будівельної галузі і відповідає європейському принципу регулювання ринку праці. А, враховуючи можливості науково-методичних комплексів, випускники коледжу (інституту) (напряму “Будівництво”) зможуть продовжувати навчання за скороченими програмами до рівня магістра в навчальних закладах III–IV рівнів акредитації.

На сьогодні вже усвідомлена проблема нестачі кваліфікованих робітничих та інженерних кадрів. А це вимагає серйозної структурної зміни в їхній підготовці. Сучасна будівельна галузь гостро відчуває потребу у кваліфікованій робочій силі, спеціалістах середньої та інженерно-технічної ланки управління. Університети будівництва ведуть підготовку спеціалістів вищої ланки управління, будівництва, проектування, а основою управління будівництвом є середня ланка, яка втілює в життя задуми архітекторів, дизайнерів, проектантів і замовників. Водночас університети підготовкою такої ланки спеціалістів не займаються. Про це свідчить великий конкурс серед абітурієнтів, які вступають на будівельні спеціальності нашого технікуму.

У зв’язку з інвестуванням великих коштів (іноземних і вітчизняних) в розвиток інфраструктури, яка забезпечуватиме проведення чемпіонату Європи з футболу в 2012 р., виникає гостра потреба у кваліфікованих спеціалістах будівельної галузі. Згідно з оцінками експертів, тільки для

м. Києва в будівельній галузі бракує понад 9 тис. спеціалістів. Київська міська державна адміністрація пропонує заповнити цей дефіцит, запросивши, наприклад, спеціалістів будівельної галузі з Китаю.

Упродовж трьох років колектив Київського будівельного технікуму працює над впровадженням в Україні, зокрема в м. Києві, Програми фонду підтримки будівельної галузі. Вивчається та опрацьовується методика підготовки робочих кадрів, специфіка матеріально-технічної бази, необхідної для впровадження передових технологій та нових матеріалів із залученням досвіду німецьких фірм. Технікум плідно співпрацює з німецько-українським будівельним центром “Київ” (БЦК), який очолює віце-президент Фонду підтримки будівельної галузі (ФПБГ) Т. Вайзе. В технікумі відкрито центр підвищення кваліфікації робітничих спеціальностей. Тут студенти мають можливість опанувати нові технології сучасної будівельної галузі, пройти практику на підприємствах і в навчальних центрах Італії, Німеччини, Чехії відповідно до укладених між сторонами договорів про співробітництво. Це дає можливість повніше ознайомитися із сучасними матеріалами і технологіями, збагатити практичний та культурний рівні.

Беручи до уваги те, що в Україні не ведеться підготовка фахівців з опоряджувальних робіт та кольорового і просторового дизайну, а потреба у спеціалістах цього спрямування існує і створює відповідно величезну нішу у розвитку сучасної будівельної галузі, готується відкриття нової спеціальності “Опорядження будівель і споруд та дизайн” з напрямку 0921 “Будівництво”. До класифікатора професій введено професію “технік з опоряджувальних робіт і дизайну”.

Реалізація інноваційних ідей вимагає не тільки підготовки необхідних документів, а й проведення профорієнтаційної роботи серед учнів шкіл, рекламних заходів, участі у спеціалізованих виставках і згуртованої праці всього колективу

навчального закладу, разом зі студентами, їхніми батьками і випускниками. Демократичні зміни в соціально-економічному розвитку держави, приєднання України до Болонського процесу стали важливим етапом у формуванні національної системи освіти.

Література

1. Болонський процес у фактах і документах / Упоряд.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін. — К.; Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. — 52 с.
2. Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті приєднання до Європейського простору вищої освіти: Моногр. / За ред. В. М. Бебика. — К.: МАУП, 2004. — 200 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посіб. / За ред. В. Г. Кременя; Авт. кол.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін. — К.: Освіта, 2004. — 384 с.
4. Врадій В. О., Яковлев О. В. Виклики глобалізації та креативний політичний потенціал сучасної Європи // Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації: Матеріали Другої Всесвіт. конф. (Київ, 23 трав. 2003 р.). — К.: МАУП, 2003. — С. 300–309.
5. Гримблат С. О. Диалог цивилизаций: высшее образование — глобальные и региональные тенденции // Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації: Матеріали Другої Всесвіт. конф. (Київ, 23 трав. 2003 р.). — К.: МАУП, 2003. — С. 235–240.
6. Носков В. І., Мирошніченко О. В., Кальянов А. В. Проблеми вищої освіти в контексті європейської інтеграції // Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації: Матеріали Другої Всесвіт. конф. (Київ, 23 трав. 2003 р.). — К.: МАУП, 2003. — С. 205–208.
7. Підвищення ефективності вищої освіти — визначальний чинник зростання соціально-економічного потенціалу держави: Матеріали до доповіді міністра освіти і науки на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України 23 лют. 2006 р. // Освіта. — 2006. — № 7, 15–22 лют.
8. Шевченко В. Ф. Освіта і національна ідентичність в умовах глобалізації // Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації: Матеріали Другої Всесвіт. конф. (Київ, 23 трав. 2003 р.). — К.: МАУП, 2003. — С. 296–299.

У сучасних умовах розвитку європейської спільноти вища освіта є найважливішим національним і міжнародним пріоритетом. Поступова інтеграція у світовий освітньо-науковий простір вимагає не тільки прийняття європейських стандартів, а й збереження кращих традицій національних освітніх систем. Сучасні науково-методичні комплекси вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації з університетами та академіями дають можливість удосконалити лінійну градації освіти “молодший спеціаліст — бакалавр — магістр” і якісно забезпечити сучасне виробництво кваліфікованими фахівцями.

В современных условиях развития европейского сообщества высшее образование является наиболее важным национальным и международным приоритетом. Пост-

тепенная интеграция в мировое просветительно-научное пространство требует не только принятия европейских стандартов, но и сохранения лучших традиций национальных образовательных систем. Современные научно-методические комплексы высших учебных заведений I–II уровней аккредитации с университетами и академиями дают возможность усовершенствовать линию градации образования “младший специалист — бакалавр — магистр” и качественно обеспечить современное производство квалифицированными специалистами.

Under modern conditions of European cooperation development the higher education is the most important national and international priority. Gradual integration into the educational-scientific world demands not only acception of the European standards but also reservation of best traditions of the national educational systems. Modern scientific-methodical complex of higher educational establishments of I–II levels of accreditation with universities and academies gives the opportunity to improve the line education gradation “junior spesialist — bachelor — master” and to provide modern production with skilled specialists.

Надійшла 6 вересня 2007 р.